

FR Á S Ö G N

af 144. þingi Alþjóðáþingmannasambandsins (IPU) og tengdum fundum í Nusa Dua á Balí
20.–24. mars 2022.

Af hálfu Íslandsdeildar þingmannanefndar IPU sóttu fundinn Sigmundur Davíð Gunnlaugsson, varaformaður, og Jóhann Friðrik Friðriksson auk Örne Gerðar Bang, ritara Íslandsdeildar. Helstu mál á dagskrá voru ályktun um það hvernig nýta megi upplýsinga- og samskiptatækni til að virkja menntageirann og hvernig megi endurhugsa og skipuleggja nálgun friðarferla með það að markmiði að stuðla að varanlegum friði. Jafnframt fór fram almenn umræða um það hvernig virkja megi þjóðþing í baráttunni gegn loftslagsbreytingum. Þá var utandagskrárumræða um stríðið í Úkraínu og var samþykkt ályktun á grundvelli hennar. Um 780 þátttakendur sóttu þingið, þar af 404 þingmenn (154 þingkonur, eða 38%) frá 101 aðildarríki og 30 þingforsetar. Einnig var mæld þátttaka ungra þingmanna (*yngrri en 45 ára*) og voru þeir 27% þátttakenda.

Tólfplús-hópurinn, sem er samstarfsvettvangur vestrænna lýðræðisríkja, hittist að venju flesta morgna meðan á þinginu stóð. Á þeim fundum var farið yfir helstu mál þingsins og afstaða sendinefnda samræmd eins og hægt var, auk þess sem valdir voru fulltrúar hópsins í embætti og störf á vegum IPU. Jóhann Friðrik Jóhannsson var valinn, ásamt hollensku þingkonunni Arda Grekens og formanni Tólfplús-hópsins, sem annar tveggja fulltrúa Tólfplús-hópsins í sérstökum vinnuhópi sem fyrirhugað er að stofna sem vettvang friðarumleitana varðandi stríðið í Úkraínu. Fulltrúar Tólfplús-hópsins í stýrihópum og framkvæmdastjórn IPU, með sænsku þingkonuna Cecilíu Widegren í fararbroddi, kynntu helstu niðurstöður síðustu funda stjórnarinnar og fundar stjórnarnefndar. Hópur norrænna þingmanna hittist jafnframt í tengslum við þingið og er Ísland í formennsku í norræna hópunum árið 2022.

Enn fremur var haldinn kvennafundur 20. mars þar sem m.a. var rætt um reynslu þjóðþinga við að styðja við heilsu kvenna og ungmenna á tímum COVID-19 og eftirköst faraldursins. Sérstök nefnd um mannréttindi þingmanna gegnir veigamiklu hlutverki innan IPU og gefur hún út viðamikla skýrslu fyrir hvert þing. Á grundvelli skýrslunnar samþykkir ráð IPU fjölmargar ályktanir um brot á mannréttindum þingmanna. Nefndin vinnur mikið starf á milli þinga þar sem hún fer yfir mál þingmanna sem mannréttindi hafa verið brotin á, hvort sem um er að ræða fangelsun, hótanir, barsmíðar, mannhvarf eða dauðsfall.

Þrjár tillögur að neyðarályktun voru lagðar fram við upphaf þingsins og beindu þær allar sjónum sínum að stríðinu í Úkraínu. Aðeins er hægt að taka fyrir eitt mál utan dagskrár á hverju þingi samkvæmt reglum IPU og fór fram kosning um hvaða tillaga yrði fyrir valinu. Tillaga Nýja-Sjálands, sem var studd af Úkraínu og Tólfplús-landahópnum, fékk flest atkvæði. Ályktun þingsins sem bar yfirskriftina “Friðsamleg lausn stríðsins í Úkraínu, virðing við alþjóðalög, sáttmála Sameinuðu þjóðanna og landhelgi” var samþykkt samhljóða með fyrirvara frá tíu ríkjum (Barein, Hvíta-Rússlandi, Kína, Íran, Suður-Afríku, Sírlandi, Sameinuðu arabísku furstadæmunum, Víetnam og Simbabve).

Ályktunin fordæmdi viðvarandi valdbeitingu Rússa gegn Úkraínu sem brot á sáttmála Sameinuðu þjóðanna, þar á meðal á meginreglunni um fullveldi og landhelgi. Lýst er yfir áhyggjum af því að stríðið í Úkraínu ógni alþjóðaöryggi og valdi efnahagslegri óvissu. Þá er skorað á þingmenn aðildarríkja IPU að greiða fyrir mannúðaraðstoð við þá sem eru á flóttu vegna stríðsins og tryggja jafna þátttöku kvenna í friðarviðræðum milli þingmanna beggja landa. Enn fremur eru rússneskir og úkraínskir þingmenn hvattir til að eiga frumkvæði að því að stöðva stríðsrekstur og leysa ágreining með friðsamlegum og diplómátskum leiðum. Jafnframt er lagt til að IPU verði hugsanlegur vettvangur friðar í gegnum sérstakan vinnuhóp sem stofnaður yrði fyrir verkefnið og samanstæði af þingmönnum landahópa IPU. Ályktunin styður við ályktun framkvæmdastjórnar IPU sem gefin var út 22. febrúar 2022 og fordæmir harðlega árás Rússa á Úkraínu.

Almenn umræða fór fram um pólitískt, efnahagslegt og félagslegt ástand í heiminum og var sjónum beint að því hvernig virkja megi þjóðþing í baráttunni gegn loftslagsbreytingum. Jóhann Friðrik Friðriksson tók þátt í umræðunum fyrir hönd Íslandsdeildar og sagði ljóst að ríki heims þurfi að gera betur þegar kemur að innleiðingu Parísarsáttmálans og heimsmarkmiða Sameinuðu þjóðanna. Þá greindi hann frá markmiðum Íslands um að draga úr losun gróðurhúsalofttegunda um meira en helming fyrir árið 2030, ná kolefnishlutleysi fyrir árið 2040 og verða jafnframt jarðefnaeldsneytislaut fyrir árið 2050. Hann sagði heiminn standa frammi fyrir áskorunum sem aðeins væri hægt að sigrast á með raunverulegum aðgerðum og samvinnu. Að lokum vék hann orðum sínum að skelfilegri innrás Rússa í Úkraínu sem væri þegar búin að hrekja milljónir íbúa á flóttu og ekki sæi fyrir endann á þeim hörmungum sem þar ættu sér stað. Hann lagði áherslu á mikilvægi þess að IPU fordæmdi stríði í Úkraínu og gæfi frá sér skýra yfirlýsingu þess efnis.

Við lok almennrar umræðu samþykkti þingið í Nusa Dua yfirlýsingu þar sem helstu áhersluatriði umræðunnar voru dregin saman. Þar er gerð grein fyrir þeim aðgerðum sem þjóðþing þurfa að ráðast í við innleiðingu Parísarsáttmálans, þar á meðal að flýta orkuskiptum yfir í hreina orku, að tryggja afkomu jaðarsettra hópa í samfélögum og efla alþjóðlegt samstarf um sameiginlegar lausnir í loftslagsmálum. Forseti IPU, Duarte Pacheco, sagði í umræðu um yfirlýsinguna að tíminn til að bregðast við loftslagsvánni væri núna og brátt á þrotum. Það væri skylda þingmanna heims að ganga á undan með góðu fordæmi og grípa til nauðsynlegra aðgerða áður en það væri um seinan. Hann hvatti þingmenn til að bregðast ekki þegnum sínum og ungu kynslóðinni og standa saman í baráttunni.

Í fastanefndum var fjallað um fyrir fram ákveðin mál og ályktanir afgreiddar. Í 1. nefnd, um frið og öryggismál, var samþykkt ályktun um það hvernig mætti endurhugsa og skipuleggja friðarferli með það fyrir augum að stuðla að varanlegum friði. Í ályktuninni er skorað á þjóðþing að tryggja að friðarferlar séu eins heildrænir og mögulegt er, að allar hliðar máls séu skoðaðar vandlega og raddir kvenna og ungs fólks séu meðtaldar. Þá er lögð áhersla á nauðsyn þess að þingmenn komi á fót ferlum þar sem allir sem verða fyrir áhrifum í átökum, þar á meðal þeir viðkvæmustu, geti komið á framfæri kvörtunum sínum, gerendur eru dregnir til ábyrgðar og fórnarlömbum er veitt réttlæti.

Í 2. nefnd, um sjálfbæra þróun, var samþykkt ályktun um nýtingu upplýsinga- og samskiptatækni við menntun. Ályktunin miðar að því að byggja á reynslu fjarkennslu, sérstaklega meðan COVID-19-heimsfaraldurinn stendur yfir, og auka aðgengi að menntun. Litið er til þarfa kennara og innviða auk upplýsingasamskiptalæsis (*e. Information Communication Technology literacy*). Sérstaklega er hugað að því hvernig þjóðþing geta stuðlað að aukinni menntun án aðgreiningar með löggjafar- og fjárlagahlutverki sínu.

Í 3. nefnd, um lýðræði og mannréttindi, fór fram umræða um hlutverk þjóðþinga við að samræma ráðstafanir í heilbrigðismálum meðan á heimsfaraldri stæði. Voru þingmenn sammála um að yfirstandandi heimsfaraldur COVID-19 hefði beint athyglinni í auknum mæli að áleitnum spurningum um varðveislu borgaralegs frelsis. Þá var tekin ákvörðun um að næsta umræðuefni nefndarinnar fjallaði um það hvernig þjóðþing gætu hvatt til byggðapróunar í ríkjum sem eru með mikið af alþjóðlegum fólksflutningum og hvernig stöðva mætti mansal og mannréttindabrot.

IPU kynnti tvær nýjar útgáfur á þinginu. Annars vegar þriðju alþjóðlegu skýrsluna, sem gefin er út í samstarfi við Þróunaráætlun Sameinuðu þjóðanna, og byggist á tveggja ára ítarlegri rannsókn á samskiptum þjóðþinga við þau samfélög sem þau eru fulltrúar fyrir. Hins vegar gaf IPU út nýja handbók fyrir þingmenn í samstarfi við Alþjóðaheilbrigðismálastofnunina um hvernig styrkja megi viðbúnað varðandi heilsuöryggi: Alþjóðaheilbrigðisreglugerðin (2005). Markmið handbókarinnar er að veita þingmönnum og þjóðþingum tól til að efla neyðarviðbúnað og heilbrigðisöryggi.

Ráð IPU kom tvisvar saman á þinginu og afgreiddi fjölda mála. Aðildarríki IPU eru nú 179 talsins. Rætt var um fjárhagsáætlun IPU og var yfirlit yfir skipulagða fundi fram undan kynnt.

Næsta þing IPU verður haldið í Kigali 11.–15. október 2023. Frekari upplýsingar má nálgast á nefndasviði og á vefsvæðinu <http://www.ipu.org/>.